

स्वच्छ ईट्टा उद्योगका लागि पहल

सारांश: लैङ्गिक तथा सामाजिक कार्यमूलक अनुसन्धान तयारीको लागि कार्यशाला गोष्ठी

सन् २०१८ जुलाई २५ मा एकीकृत पर्वतीय विकासका लागि अन्तराष्ट्रिय केन्द्र (ICIMOD) का शोधकर्ताहरू र नेपाल ईट्टा उद्योग महासंघ (FNBI) का प्रतिनिधिहरूले ईट्टा उद्योगहरूमा काम गर्ने पुरुष तथा महिला कामदारहरूको अवस्था सुधार गर्ने, तथा उत्पादकत्व बढाउने सन्दर्भमा एकिकृत गरि सम्भावित लैङ्गिक तथा सामाजिक कार्यमूलक अनुसन्धान कार्यक्रमहरूका बारेमा छलफल गरेका थिए । ICIMOD ले कार्यमूलक अनुसन्धानका विधि र कार्य क्षेत्रका बारे प्रस्तुत गरी प्रयोगात्मक कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गर्न FNBI सँग साभेदारी भएको प्रष्ट पारियो । FNBI को सामाजिक विभागका सम्भावित केन्द्रित व्यक्तिहरू सहित अन्य प्रतिनिधिहरू काठमाण्डौं, ललितपुर, भक्तपुर, काभ्रे, धादिङ, रौतहट, कोशी, रूपन्देही र महाकाली जिल्ला ईट्टा उद्यमी संघका अध्यक्षहरू यस कार्यक्रममा सहभागी हुनुभएको थियो । यसका साथै, सम्भावित सेवा प्रदायकहरूका प्रतिनिधिहरू पनि सहभागी हुनुभएको थियो ।

FNBI का अध्यक्ष महेन्द्र बहादुर चित्रकारले ईट्टा उद्यमीहरूले बदलिँदो परिवेशमा आफूलाई ढाल्नुपर्ने, र पुरुष तथा महिला कामदारहरूको स्वास्थ्य र सुरक्षालाई सुनिश्चित गरी राम्रो हेरचाह गरेमा व्यवसायलाई नै फाइदा पुग्ने कुरा बताउनुभयो ।

ICIMOD

FOR MOUNTAINS AND PEOPLE

भावी मार्गचित्र

- **ICIMOD-FNBI बिच निरन्तर समन्वय:**
ICIMOD ले कार्ययोजनालाई अगाडि बढाउनको लागि FNBI सँग पुनः अगाडि बढाउन बैठक आयोजना गर्नेछ ।
- **FNBI द्वारा प्रस्तावित प्रयोगात्मक कार्यक्रमलाई अगाडि बढाउने:**
कार्यशाला गोष्ठीका कार्यवाहीलाई पुर्णता दिइसकेपछि, FNBI ले स्वामित्व लिएर छानिएका जिल्लाहरूमा कार्यमूलक अनुसन्धान कार्यान्वयनलाई मार्गदर्शन गर्नेछ ।
- **कार्यमूलक अनुसन्धान योजनामा उच्चमीका सरोकारका विषयहरूलाई एकीकृत गर्ने:**
कार्यशाला गोष्ठीमा भएका छलफलका आधारमा, ICIMOD को स्वच्छ ईष्टा पहलले कुराकानी अगाडि बढाउनको लागि सम्भावित कार्यमूलक अनुसन्धान साभेदारहरूसँग पुनः अगाडि बढाउने छ ।

यद्यपि, केही प्रस्तावित प्रयोगात्मक कार्यक्रमहरू लागू गर्न थप छलफलको आवश्यकता रहेको बताउनुभयो । ICIMOD का सहमहानिर्देशक डा. एकलव्य शर्मा द्वारा यस प्रयोगात्मक कार्यक्रमका सिकाइ ICIMOD तथा FNBI लाई मात्र नभई दक्षिण एसियाका अन्य मुलुकहरूका ईष्टा उद्योगहरूमा लैङ्गिक तथा सामाजिक अवस्थाको सुधार ल्याउन मद्दत पुऱ्याउने आशा व्यक्त गर्नुभयो । त्यसै गरी ICIMOD का जीविकोउपार्जन विभाग प्रमुख डा. अरविन्द मिश्रले नेपालका ईष्टा उद्योगहरूमा पुरुष तथा महिला कामदारहरूका काम गर्ने र बसोबास गर्ने अवस्थाहरू सुधारने सवालहरूमा उद्योगीहरूको सहमति महत्वपूर्ण रहेको कुरा मा जोड दिनुभयो ।

यस क्रममा ICIMOD र FNBI द्वारा गरिएका द्रुत लैङ्गिक आवश्यकता मूल्याङ्कन र अर्थ-राजनीतिक विश्लेषणका प्रारम्भिक परिणामहरूमा आधारित तीन प्रयोगात्मक कार्यक्रमहरू सम्भावित साभेदारहरू द्वारा गोष्ठीमा प्रस्तुत गरिएको थियो। यी तीन प्रयोगात्मक कार्यक्रमहरूले ईष्टा उद्योगका कामदारहरूको (जनावरहरू लगायत) जीवनयापन र कार्य अवस्थाहरूमा सुधार ल्याई ईष्टा उत्पादकत्वमा वृद्धि हासिल हुने कुराको प्रमाण प्राप्त गर्ने अपेक्षा गरिएको छ ।

१. सौर्य बिद्युतीकरणको लागि ईकोप्राइज (ECOPRISE)

- चार विभिन्न विकल्पहरू, तिनका आवश्यक प्रणाली विन्यास (कन्फिगरेसन) तथा आवश्यक रकम:
- काम गर्ने क्षेत्रमा प्रकाशको आवश्यकता - अनुमानित रू. ४,००,००० ।
 - कामदारहरूको काम र बसोबास गर्ने क्षेत्रहरूमा बत्तीहरू र मोबाइल चार्ज सुविधाहरू - अनुमानित रू. ५,४०,००० ।
 - कामदारहरूको काम गर्ने र बसोबास क्षेत्रहरूमा बत्तीहरू र मोबाइल चार्ज सुविधाहरू, साथै सफा पिउने पानीको लागि सौर्यद्वारा पानी सफा गर्ने एकाइ - अनुमानित रू. ७,२५,००० ।
 - कामदारहरूको आवास र काम गर्ने क्षेत्रहरूमा बत्तीहरू र मोबाइल चार्ज सुविधाहरू, सफा पिउने पानीको लागि सौर्य द्वारा सञ्चालित पानी सफा गर्ने एकाइ, तथा कामदार तथा उद्योग प्रयोगको लागि सौर्य पम्प - अनुमानित रू. ८,७५,००० ।

डिजल र सौर्य पम्पहरूको तुलना गर्दा सामान्य एक ईष्टा उद्योगमा पर्याप्त ऊर्जा आपूर्ति गर्न सकिने देखिन्छ । एउटा डिजल पम्पलाई रू. ३०,००० पर्छ भने, र अतिरिक्त वार्षिक इन्धन र मर्मतसम्भार खर्चको लागि रू. ९७,६५० र रू. १०,००० पर्छ भने, एउटा सौर्य-सञ्चालित पानी तान्ने पम्पलाई रू. १,५०,००० पर्दछ र वार्षिक मर्मतसम्भारको लागि रू. ५,००० मात्र पर्दछ । त्यसमा कुनै अतिरिक्त लागत लाग्ने छैन ।

चुनौतीहरू	प्रस्तावित समाधानहरू
जाडो मौसममा सौर्य ऊर्जाको सम्भावना	राष्ट्रिय ग्रीड र सौर्य प्यानलहरूबाट सन्चालन हुनसक्ने हाईब्रिड प्रणाली ।
पानी पुऱ्याउन सक्ने क्षेत्र	<ul style="list-style-type: none">■ ईकोप्राइजको सामान्य पम्पले १,२०० वर्ग मीटर क्षेत्र समेट्ने अनुमान गर्दछ । यसले समेट्ने क्षेत्र बढाउन सक्दछ, तर लागत पनि त्यही अनुसार वृद्धि हुनेछ ।■ नेपाल सरकारले स्वच्छ ऊर्जालाई प्रबर्द्धन गर्न वैकल्पिक ऊर्जा प्रबर्द्धन केन्द्रको अनुदान र बैंकहरूले प्रदान गर्ने ऋण व्यवस्थाको फाइदा लिन सकिन्छ ।

२. औपचारिक विद्यालयको विकल्पको रूपमा साभा शिक्षा ई-पाटी नेपालको (OLE) ई-पाठ तथा ई-पुस्तकालय

- **ई-पाठ:** कक्षा १ देखि ८ सम्मको लागि विज्ञान, गणित, नेपाली, र अंग्रेजी पाठहरू। सबै ई-पाठ सामाग्रीहरू नेपालको शिक्षा मन्त्रालय अन्तर्गतको पाठ्यक्रम विकास केन्द्रद्वारा स्वीकृत पाएको हुन्छ। सरल रूपमा पढाउन र सिकाउनको लागि गणित र विज्ञानका पाठ्यसामाग्रीहरू नेपाली भाषामा पनि उपलब्ध छन्।
- **ई-पुस्तकालय:** विद्युतीय लाइब्रेरीको पहुँचले विद्यार्थी र उद्यमीहरू दुबैले लाभ उठाउन सक्छन्। प्रणालीहरू अनलाइन वा अफलाइनमा राखी स्थानीय इन्टरनेटमा आधारित हुन सक्छन्।

साभा शिक्षा ई-पाटी नेपालको वैकल्पिक शिक्षा प्रस्तावित प्याकेजभित्र १५ थान ल्यापटपहरू र अन्य उपकरणहरू समावेश हुन्छन् र यसका लागि प्रशिक्षण पनि चाहिन्छ। कुल लागत लगभग रु. १०,०८,१५९ रकम लाग्नेछ। ईट्टा उद्योग मालिकहरूले कक्षा कोठाको रूपमा प्रयोग गर्न एउटा कोठाको बन्दोवस्त गर्नुपर्नेछ, विद्युतको पहुँच सुनिश्चित गर्नुपर्नेछ, र FNBI बाट शिक्षकहरूको रूपमा प्रशिक्षण लिने व्यक्तिहरूको छनोट गर्नुपर्दछ।

चुनौतीहरू	प्रस्तावित समाधानहरू
आवधिक किसिमको श्रम	६/७ महिनामा पाठ्यक्रम पूरा हुने गरी कामदारहरू घर जाने बेला उनीहरूका बच्चाहरूलाई अधिल्लो कक्षामा वा कम्तिमा सरकारी विद्यालयहरूमा उमेर-सुहाउँदो कक्षाहरूमा भर्ना गर्न सक्ने।
मूल्याङ्कन/प्रमाणीकरण	सरकारी विद्यालयहरूले कक्षा ८ सम्म मात्र विद्यार्थीहरूलाई औपचारिक रूपमा मूल्याङ्कन गर्दछन्। विद्यार्थीहरूले प्रवेश परीक्षामा आधारित भएर स्थानीय विद्यालयहरूमा उचित तहमा भर्ना हुन सक्दछन्।
लागत	२० जना विद्यार्थीहरूको लागि २० वटै ल्यापटप चाहिन्छ भन्ने होइन। दुई तीन जना बालबालिकाहरूले ल्यापटप सँगै चलाई पनि सिक्न सक्छन्।
नीतिगत प्रभाव	कार्यमूलक अनुसन्धानले नीतिगत परिवर्तनहरूमा सघाउ पुऱ्याउनको लागि प्रमाणहरू जुटाउन सक्दछ।

FNBI तथा विभिन्न जिल्लाहरूका ईट्टा उद्यमीहरूको सहभागीता

FNBI का अध्यक्ष महेन्द्र बहादुर चित्रकार

ICIMOD का जीविकोपार्जन विभाग प्रमुख डा. अरविन्द मिश्र

३. जीवन तथा स्वास्थ्य बीमाको लागि

शिखर इन्स्योरेन्स (Shikhar Insurance)

व्यक्तिगत दुर्घटना बीमा

- नाम जनाइएको व्यक्तिको बीमा गर्ने हो भने - रु. १,००,००० को लागि रु. १२४ प्रति वर्ष बीमा शुल्क लाग्नेछ । त्यस्तै, रु. ३,००,००० को लागि रु. ३७२.९० प्रति वर्ष, वा रु. ५,००,००० को लागि रु. ६२९.५० प्रति वर्ष लाग्ने छ।
- बीमा गर्नुपर्ने व्यक्तिका सम्पूर्ण विवरण उल्लेख भएको खण्डमा मात्र पूरा बीमा रकमको भुक्तानी हुनेछ ।
- अचानक हुने मृत्यु, आंशिक र स्थायी रूपमा अपाङ्गता, र आयमा पुग्ने वास्तविक क्षतिको अवस्थामा पनि भुक्तानी हुनेछ । चिकित्सा खर्चको लागि सीमित भुक्तानी हुनेछ । व्यक्तिगत बीमाको लागि कार्यस्थलभन्दा बाहिर दुर्घटना भएमा समेत बीमा भुक्तानी हुनेछ ।

सामूहिक चिकित्सा खर्च बीमा

- उद्योगले प्रति व्यक्तिको प्रति वर्ष रु. १,१३० तिरेर उनीहरूको नाम किटान नगरीकन नै संख्याको आधारमा कामदारहरूको बीमा गर्न सक्दछ, तर बीमा भुक्तानी हुने बेलामा कुल बीमित व्यक्ति र उद्योगमा कार्यरत कुल कामदारको संख्याको अनुपातमा बीमा भुक्तानी गरिनेछ ।
- कार्यस्थलमा हुने दुर्घटनाहरूको लागि मात्र केही सिमित बिमा भुक्तानी सुनिश्चित गरिन्छ ।

चुनौतीहरू	प्रस्तावित समाधानहरू
काँचो वा नपाकेको ईट्टा	मौसम सूचक बीमाको सन्दर्भमा थप छलफल गर्नु पर्ने।
अपुग बीमा	दुर्घटना, चोट, वा मृत्युको अवस्थामा अधिकतम लाभहरू प्राप्त गर्नका लागि सबै कर्मचारीहरूको बीमा गर्नु आवश्यक छ ।